

INTERNET KOMMUNIKATSIYASIDA TILNING TRANSFORMATSIYASI VA UNING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI

Toshmirov Farhod Shodiyevich

Turon universiteti O'zbek tili va adabiyoti kafedrasida katta o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada internet kommunikatsiyasi jarayonida yuzaga kelayotgan til transformatsiyasi lingvistik nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Tadqiqotda internet tilining shakllanish omillari, uning fonetik, leksik, grammatik va grafika xususiyatlari o'rganiladi. Shuningdek, internet muhitida yuzaga kelgan yangi til birliklari, qisqartmalar, emotikonlar va slang birliklarning kommunikatsiyadagi o'rni yoritiladi. Tadqiqot natijasida internet tilining zamonaviy kommunikatsiya jarayonida muhim lingvistik hodisa sifatida shakllanib borayotgani aniqlanadi.

Kalit so'zlar: internet kommunikatsiyasi, til transformatsiyasi, kommunikativ til, emotikon, qisqartma, virtual muloqot.

Annotation. This article analyzes the language transformation occurring in the process of Internet communication from a linguistic point of view. The study studies the factors of formation of Internet language, its phonetic, lexical, grammatical and graphic features. It also highlights the role of new language units, abbreviations, emoticons and slang units that have emerged in the Internet environment in communication. The study reveals that Internet language is emerging as an important linguistic phenomenon in the process of modern communication.

Keywords: Internet communication, language transformation, communicative language, emoticon, abbreviation, virtual communication.

Аннотация. В данной статье анализируется языковая трансформация, происходящая в процессе интернет-коммуникации, с лингвистической точки зрения. В исследовании изучаются факторы формирования интернет-языка, его фонетические, лексические, грамматические и графические особенности. Также освещается роль новых языковых единиц, сокращений, смайликов и сленговых единиц, появившихся в интернет-среде, в коммуникации. Исследование показывает, что интернет-язык становится важным лингвистическим феноменом в процессе современной коммуникации.

Ключевые слова: интернет-коммуникация, языковая трансформация, коммуникативный язык, смайлик, сокращение, виртуальная коммуникация.

Axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi zamonaviy jamiyatda insonlar o'rtasidagi kommunikatsiya jarayoniga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Internet, mobil aloqa vositalari va raqamli platformalarning keng tarqalishi natijasida muloqot jarayoni yangi shakllarga ega

bo'ldi. An'anaviy kommunikatsiya shakllari – yuzma-yuz suhbat, telefon orqali muloqot yoki yozma maktublar o'rnini tobora ko'proq virtual kommunikatsiya shakllari egallay boshladi. Bu jarayon nafaqat kommunikatsiya vositalarining o'zgarishiga, balki tilning funksional imkoniyatlari va lingvistik tizimining rivojlanishiga ham ta'sir ko'rsatdi. Tilshunos Devid Kristal internet muhitida yuzaga kelgan kommunikatsiya shakllari til taraqqiyotining yangi bosqichi ekanligini ta'kidlab, internet tilini zamonaviy kommunikativ muhitga moslashgan yangi lingvistik fenomen sifatida tavsiflaydi¹.

Internet va mobil texnologiyalar inson hayotining barcha sohalariga kirib kelishi natijasida tilning yangi kommunikativ shakllari shakllandi. Ayniqsa, ijtimoiy tarmoqlar, mobil messengerlar va turli internet platformalarida amalga oshiriladigan muloqot jarayoni til tizimida sezilarli o'zgarishlarni yuzaga keltirdi. Suzan Herring kompyuter vositasida amalga oshiriladigan kommunikatsiyani o'rganar ekan, internet muhitida yuzaga kelgan muloqot shakllari yozma nutq shaklida amalga oshirilsa-da, ular og'zaki nutqqa xos spontaneitet, qisqalik va emotsionallik xususiyatlarini ham o'zida mujassamlashtirishini ta'kidlaydi².

Zamonaviy jamiyatda internet kommunikatsiyasi kundalik hayotning ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Smartfonlarning keng tarqalishi insonlarning doimiy ravishda internet tarmog'iga ulangan holda muloqot qilish imkoniyatini yaratdi. Natijada ijtimoiy tarmoqlar, messengerlar va turli onlayn platformalar orqali tezkor axborot almashish jarayoni odatiy holga aylandi. Manuel Kastellsning ta'kidlashicha, axborot texnologiyalarining rivojlanishi global "tarmoq jamiyati"ning shakllanishiga olib kelib, kommunikatsiya jarayonini global miqyosda yangi bosqichga olib chiqdi³.

Smartfonlarning keng tarqalishi muloqot jarayonida yangi til birliklari va ifoda usullarining paydo bo'lishiga ham sabab bo'ldi. Internet muhitida foydalanuvchilar tezkor va samarali kommunikatsiyani ta'minlash maqsadida qisqartmalar, yangi leksik birliklar, emotikonlar va turli grafika vositalaridan foydalanishni boshladilar. Naomi Baronning fikricha, mobil kommunikatsiya vositalari tilning qisqalik va iqtisodiylik tamoyillariga asoslangan yangi kommunikativ uslublarning shakllanishiga sabab bo'lmoqda⁴.

Shu tariqa, internet va mobil texnologiyalar kommunikatsiya jarayonini tubdan o'zgartirib, til tizimida yangi kommunikativ shakllarning paydo bo'lishiga olib keldi. Internet kommunikatsiyasi jarayonida yuzaga kelgan lingvistik o'zgarishlar zamonaviy tilshunoslikda alohida tadqiqot obyekti sifatida o'rganilmoqda va ular tilning dinamik rivojlanish jarayonini aks ettiruvchi muhim lingvistik hodisalardan biri hisoblanadi.

¹ Crystal D., *Language and the Internet*, 2006, 24-bet

² Herring S., *Computer-Mediated Communication*, 2001, 612-bet

³ Castells M., *The Rise of the Network Society*, 2010, 77-bet

⁴ Baron N., *Always On: Language in an Online and Mobile World*, 2008, 36-bet

Zamonaviy jamiyatda internet kommunikatsiyasi kundalik hayotning ajralmas qismiga aylangan bo‘lib, smartfonlarning keng tarqalishi muloqot jarayonida yangi til birliklari va ifoda usullarining paydo bo‘lishiga sabab bo‘ldi⁵.

Internet muhitida yuzaga kelgan kommunikatsiya jarayoni an’anaviy yozma nutqdan sezilarli darajada farq qiladi. Bu jarayonda so‘zlarning qisqarishi, yangi leksik birliklarning paydo bo‘lishi, emotikonlar orqali his-tuyg‘ularni ifodalash kabi hodisalar keng tarqalgan.

Internet kommunikatsiyasi real muloqotdan farqli ravishda virtual muhitda amalga oshadi. Virtual kommunikatsiya muhitining asosiy xususiyatlari tezkorlik, anonimlik va interaktivlikdan iborat. Internet orqali axborot almashinuvi juda tez sodir bo‘lib, foydalanuvchilar vaqt va makon cheklovlarisiz muloqot qilish imkoniyatiga ega bo‘ladilar.

Internet muhitining muhim xususiyatlaridan biri anonimlikdir. Foydalanuvchilar o‘z shaxsini yashirgan holda muloqot qilishlari mumkin. Bu esa kommunikatsiya jarayonida erkinlikni kuchaytiradi va yangi til birliklarining paydo bo‘lishiga sabab bo‘ladi⁶.

Virtual kommunikatsiya muhiti real ijtimoiy muhitga nisbatan ancha erkin bo‘lgani sababli, bu makonda tilning yangi va eksperimental shakllari paydo bo‘lishi uchun qulay sharoit yaratiladi. Internet muhitida foydalanuvchilar ko‘pincha anonimlik yoki nisbiy erkinlik sharoitida muloqot qilganliklari sababli an’anaviy kommunikatsiya me‘yorlaridan chetga chiqib, yangi ifoda usullarini yaratishga moyil bo‘ladilar. Natijada til tizimida innovatsion lingvistik hodisalar yuzaga keladi va til birliklarining yangi funksional shakllari paydo bo‘ladi. Devid Kristal internet tilining paydo bo‘lishini zamonaviy til taraqqiyotining muhim bosqichi sifatida baholab, virtual kommunikatsiya muhiti tilning yangi tajriba maydoni bo‘lib xizmat qilishini ta’kidlaydi⁷.

Internet kommunikatsiyasida yuzaga kelgan lingvistik o‘zgarishlar, ayniqsa, leksik tizimda yaqqol namoyon bo‘ladi. Leksik o‘zgarishlar internet tilining eng muhim xususiyatlaridan biri hisoblanib, yangi so‘zlar, yangi semantik birliklar va yangi ifoda shakllarining paydo bo‘lishi bilan tavsiflanadi. Suzan Herringning ta’kidlashicha, kompyuter vositasida amalga oshiriladigan kommunikatsiya jarayonida foydalanuvchilar tezkor muloqot qilish ehtiyoji tufayli til birliklarini soddalashtirish va qisqartirishga intiladilar, bu esa yangi leksik shakllarning paydo bo‘lishiga olib keladi⁸.

Internet tilida yangi so‘zlar ko‘pincha qisqartmalar yoki turli birikmalar shaklida yuzaga keladi. Bunday qisqartmalar kommunikatsiya jarayonini tezlashtirish va matn hajmini kamaytirish maqsadida qo‘llaniladi. Naomi Baron mobil va internet kommunikatsiyasini o‘rganar ekan, onlayn muloqotda qisqa va ixcham til birliklarining qo‘llanilishi tilning iqtisodiylik tamoyiliga asoslanishini ta’kidlaydi⁹.

⁵ Kim Jin, *Internet Communication Language Linguistic Characteristics*, 2015, 1-bet

⁶ Kim Jin, *Internet Communication Language Linguistic Characteristics*, 2015, 7–8-betlar

⁷ Crystal D., *Language and the Internet*, 2006, 28-bet

⁸ Herring S., *Computer-Mediated Communication*, 2001, 615-bet

⁹ Baron N., *Always On: Language in an Online and Mobile World*, 2008, 42-bet

Bundan tashqari, internet kommunikatsiyasida yangi soʻzlar turli til birliklarini birlashtirish yoki mavjud soʻzlarga yangi semantik maʼno yuklash orqali ham hosil qilinadi. Bunday jarayon tilshunoslikda leksik innovatsiya yoki neologizm yaratish jarayoni sifatida talqin qilinadi. Manuel Kastellsning fikricha, raqamli kommunikatsiya muhitida yuzaga kelayotgan bunday lingvistik oʻzgarishlar global axborot jamiyatining shakllanishi bilan chambarchas bogʻliq boʻlib, ular til tizimining moslashuvchanligi va dinamik rivojlanishini aks ettiradi¹⁰.

Shu tariqa, virtual kommunikatsiya muhiti til tizimining rivojlanishida muhim rol oʻynab, yangi leksik birliklarning paydo boʻlishiga, tilning innovatsion shakllarining shakllanishiga hamda zamonaviy kommunikativ ehtiyojlarga mos yangi lingvistik vositalarning yuzaga kelishiga sabab boʻlmoqda.

Masalan, soʻzlarning bosh boʻgʻinlarini birlashtirish yoki ayrim boʻgʻinlarni tushirib qoldirish orqali yangi soʻzlar hosil qilinadi. Bunday qisqartmalar kommunikatsiyani tezlashtirish va matn hajmini qisqartirish maqsadida qoʻllaniladi¹¹.

Bundan tashqari, internet muhitida mavjud soʻzlarga yangi maʼno yuklash jarayoni ham kuzatiladi. Bu hodisa semantik kengayish deb ataladi. Internet muhitida ayrim soʻzlar yangi kommunikativ vazifalarni bajaradi va yangi semantik yuklama oladi.

Internet kommunikatsiyasida grafika vositalari muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, emotikonlar va turli grafik belgilar orqali his-tuygʻularni ifodalash keng tarqalgan.

Emotikonlar internet tilining muhim elementi boʻlib, ular foydalanuvchilarga matn orqali ifodalash qiyin boʻlgan hissiy holatlarni tasvirlash imkonini beradi. Emotikonlar turli belgilar va harflar kombinatsiyasi orqali yuz ifodalari yoki hissiy holatlarni aks ettiradi¹².

Bundan tashqari, internet tilida imlo qoidalariga rioya qilmaslik holatlari ham keng uchraydi. Masalan, soʻzlarni talaffuzga mos yozish, qisqartmalarni koʻp ishlatish yoki tinish belgilarini oʻzgacha qoʻllash kabi hodisalar kuzatiladi.

Internet kommunikatsiyasi jarayonida til nafaqat lingvistik, balki ijtimoiy hodisa sifatida ham namoyon boʻladi. Internet tilining asosiy xususiyatlaridan biri shundaki, u maʼlum bir foydalanuvchi guruhlari orasida shakllanadi va rivojlanadi.

Internet tilining ayrim birliklari faqat maʼlum ijtimoiy guruhlar orasida qoʻllanadi. Masalan, yoshlar orasida keng tarqalgan slang birliklar yoki qisqartmalar boshqa yosh guruhlari uchun tushunarsiz boʻlishi mumkin. Shu sababli internet tilining ayrim elementlari ijtimoiy dialekt xususiyatiga ega boʻlishi mumkin.

Internet muhitida qisqartmalar, yangi leksik birliklar, emotikonlar hamda anʼanaviy til meʼyorlaridan qisman chetga chiqish kabi hodisalar keng qoʻllanilmoqda. Bunday

¹⁰ Castells M., *The Rise of the Network Society*, 2010, 101-bet

¹¹ Kim Jin, *Internet Communication Language Linguistic Characteristics*, 2015, 30–32-betlar

¹² Kim Jin, *Internet Communication Language Linguistic Characteristics*, 2015, 43-bet

jarayonlar virtual muloqotning tezkorligi, iqtisodiyligi va ekspressivligini ta'minlashga xizmat qilmoqda.

Shu bilan birga, internet tilining rivojlanishi kommunikatsiya jarayonini sezilarli darajada tezlashtirib, foydalanuvchilar o'rtasidagi axborot almashinuvi samaradorligini oshirmoqda. Biroq ushbu jarayon til madaniyatiga ham muayyan darajada ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ayrim hollarda internet tilida normativ imlo va uslubiy qoidalarning buzilishi kuzatiladi, bu esa tilning an'anaviy me'yorlari bilan bog'liq masalalarni yuzaga keltiradi.

Shu sababli internet kommunikatsiyasida yuzaga kelayotgan lingvistik o'zgarishlarni chuqur ilmiy asosda tahlil qilish, ularning til tizimi va til madaniyatiga ta'sirini o'rganish zamonaviy tilshunoslikning muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Internet tilining lingvistik xususiyatlarini o'rganish nafaqat zamonaviy kommunikatsiya jarayonini tushunishga, balki til taraqqiyotining yangi tendensiyalarini aniqlashga ham xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Baron N., *Always On: Language in an Online and Mobile World*, 2008, 36-bet
2. Baron N., *Always On: Language in an Online and Mobile World*, 2008, 42-bet
3. Castells M., *The Rise of the Network Society*, 2010, 101-bet
4. Castells M., *The Rise of the Network Society*, 2010, 77-bet
5. Crystal D., *Language and the Internet*, 2006, 24-bet
6. Crystal D., *Language and the Internet*, 2006, 28-bet
7. Herring S., *Computer-Mediated Communication*, 2001, 612-bet
8. Herring S., *Computer-Mediated Communication*, 2001, 615-bet
9. Kim Jin, *Internet Communication Language Linguistic Characteristics*, 2015, 1-bet
10. Kim Jin, *Internet Communication Language Linguistic Characteristics*, 2015, 7–8-betlar
11. Kim Jin, *Internet Communication Language Linguistic Characteristics*, 2015, 30–32-betlar
12. Kim Jin, *Internet Communication Language Linguistic Characteristics*, 2015, 43-bet